

Startdocument voor profielwerkstukken

Sociale Geografie & Planologie

Duurzaam leven

door Tiemen Koch

Binnen het vakgebied Sociale Geografie en Planologie worden uiteenlopende onderwerpen bestudeerd. De onderwerpen zijn veelal te plaatsen binnen de scheidslijnen van bepaalde specialisaties. Segregatievraagstukken vallen bijvoorbeeld onder de noemer van de stadsgeografie. Stedelijke ontwikkeling met de focus op de Zuidas in Amsterdam valt te scharen onder de economische geografie. Sociale Geografie en Planologie hebben daarbij één aspect gemeen, namelijk een benadering vanuit een ruimtelijk perspectief.

De focus van dit startdocument duurzaam leven, valt niet direct te plaatsen onder een bepaalde specialisatie. Het is afhankelijk van de vragen die je wenst te beantwoorden en welke onderzoeksmethoden daarvoor worden gebruikt. Onderzoek naar de toepassing en het succes van 'urban farming' heeft kenmerken die passen binnen de stadsgeografie, maar wordt ook onderzocht vanuit de milieugeografie. Duurzaam leven kan ook op een andere manier worden onderzocht door te kijken naar het energieverbruik en de bereidheid van mensen om dit te verlagen. Universiteiten in het Verenigd Koninkrijk onderzoeken al langer de relatie tussen energievraagstukken en de samenleving. Zo blijkt dat Engelse bejaarden relatief vaak in energiearmoede leven. Dit betekent dat een groot deel van hun inkomen opgaat aan stookkosten voor de verwarming. Dit is cijfermatig aangetoond, maar hierbij hoort ook het gevoel dat een woning niet warm is te krijgen door de slechte isolatie. Nog niet zo lang geleden werden energievraagstukken vooral vanuit de Bètawetenschappen onderzocht, maar de onderwerpen worden nu ook vanuit een sociaal en ruimtelijk perspectief bekeken. De vorming van de specialisatie 'energiegeografie' lijkt in wording. Studenten van de Universiteit van Amsterdam hebben bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar welke factoren van invloed zijn op het terugdringen van het energieverbruik bij mensen thuis en in hoeverre de intentie bestaat om daadwerkelijke aanpassingen in en rondom het huis te realiseren. Denk bijvoorbeeld aan de aanschaf van zonnepanelen en spouwmuurisolatie. Nieuwbouwwijken moeten tegenwoordig al aan strenge eisen omtrent het energieverbruik voldoen en daarom worden deze huizen al vaak opgeleverd met zonnepanelen of een warmte terugwinstsysteem.

Achtergrond

Energievraagstukken zijn momenteel extra relevant om te onderzoeken vanwege het Energieakkoord voor duurzame groei dat Nederland in 2013 heeft ondertekend. Een groot aantal instanties heeft afspraken gemaakt over energiebesparing, schone technologie en klimaatbeleid. Het energieakkoord streeft naar een schone energievoorziening, werkgelegenheid en kansen voor Nederland in de schone technologiemarkten (SER, 2016). Het blijkt dat de residentiële sector in Nederland in potentie één van de belangrijkste sectoren is waar veel winst kan worden geboekt als het gaat om het verhogen van de energie efficiëntie en daarmee het verlagen van het energieverbruik. Een veelomvattend akkoord leidt vaak direct of indirect tot wetenschappelijk onderzoek. Het Planbureau voor de Leefomgeving (www.pbl.nl) heeft de afgelopen jaren een aantal toonaangevende rapporten gepubliceerd met betrekking tot het energieverbruik in Nederland. In deze rapporten wordt het beleid geëvalueerd en worden aanbevelingen gedaan. Een aantal van deze rapporten is te vinden in de literatuurlijst van dit document. Inspiratie hoeft niet alleen worden opgedaan door

wetenschappelijke rapporten te raadplegen. Er zijn bijvoorbeeld voldoende YouTube video's te vinden die in gaan op aspecten van duurzaam leven. Bekijk maar eens de documentaire van VPRO Tegenlicht over de doorbraak van duurzame energie (VPRO Tegenlicht, 2016). Het kan je ook zijn opgevallen dat veel grote steden zoals Amsterdam en Den Haag een aparte website hebben waarop zij zich profileren als 'duurzame stad'. Deze term verwijst naar een groot aantal aspecten, zoals het investeren in het aanleggen van fietspaden en het faciliteren van 'urban farming'. Een andere vraag is in hoeverre de 'normale burger' zich met dit soort thema's bezighoudt. Er wordt namelijk verwacht dat vooral de jonge mensen het meest milieubewust zijn doordat zij zijn opgevoed met de huidige normen en waarden die horen bij een duurzaam leven. Het kan zijn dat zij kennis hebben van hun energieverbruik, maar het blijft de vraag of en hoe zij zich daadwerkelijk gedragen. Hoeveel mensen zijn zich bewust van het energielabel van de woning waarin zij wonen? En als zij hier dan bewust van zijn, weten zij dan ook wat zij eraan kunnen doen om de woning energiezuiniger te maken? Bewustzijn is een eerste stap, maar het lijkt erop dat de Nederlandse overheid nog een lange weg te gaan heeft om het bezuinigingspotentieel in de residentiële sector te benutten.

Onderzoeksvragen

- Wat houdt 'duurzaam leven' precies in? Welke kenmerken spelen hierbij een belangrijke rol? Zijn jongvolwassenen milieubewuster dan andere generaties?
- Wat zijn de mogelijkheden voor energiebesparende investeringen in de residentiële sector? Op welke manier worden bewoners hierover geïnformeerd? Waar staan de huizen die het minst energiezuinig zijn? En waar de meest energiezuinige?
- Wie is verantwoordelijk voor het verbeteren van de energie efficiëntie van woningen? Welke rol kan de overheid hierbij spelen? En woningcorporaties? Voelen mensen met een koopwoning zich verantwoordelijker voor hun energieverbruik dan mensen in een huurwoning?
- Wat is de betekenis van een 'duurzame stad'? In hoeverre zijn dergelijke campagnes succesvol? Leven mensen in bepaalde steden duurzamer dan in andere steden? Is er een verschil tussen mensen die in de stad wonen en mensen in meer rurale gemeenten?

Onderzoeksmethoden

- Op basis van een bepaald thema en een bijbehorende onderzoeksvraag kan een onderzoeksmethode worden gekozen. De onderzoeksmethode moet dus aansluiten bij wat je wilt onderzoeken en welke vraag je daarbij stelt. Daarnaast speelt een aantal andere factoren een belangrijke rol bij de keuze voor een onderzoeksmethode, zoals de beschikbaarheid van relevante data, informatie en de tijd die je hebt voor het uitvoeren van het onderzoek.
- *Dataonderzoek:* De overheid, energiemaatschappijen, maar ook jijzelf kunnen data verkrijgen en analyseren op het gebied van energie. Elk huis heeft een energiemeter. Kijk bijvoorbeeld in de straat of buurt waarin je woont eens naar hoeveel energie jullie verbruiken en wat je hieraan kunt doen.
- *Vragenlijstonderzoek:* Als je dan toch van deur tot deur gaat, kun je ook een enquête afnemen. Neem bijvoorbeeld vragenlijsten af in een nieuwbouwwijk en in een wijk met relatief oude huizen met vragen over het belang van duurzaam leven. Op deze manier is het mogelijk naar verschillen in percepties en intenties tussen bewoners te kijken.
- *Interviewonderzoek:* Ga eens het gesprek aan met een aantal sleutelpersonen op het gebied van duurzaamheid. Dit kan zijn, iemand bij de gemeente, bij een kennisinstituut of organisatie, of misschien wel een hoogleraar op het gebied van duurzame stedelijkheid.
- *Literatuurstudie:* Een literatuurstudie kan interessante inzichten verschaffen over hoe energievraagstukken vandaag de dag worden behandeld. Leerlingen in het tweetalig onderwijs kunnen bijvoorbeeld kijken naar verschillen tussen Brits en Nederlands beleid op het gebied van duurzaamheid.

- *Een combinatie van methoden*: Mocht je over de tijd en mogelijkheden beschikken dan is een combinatie van bovenstaande onderzoeksmethoden een interessante optie. Je kunt bijvoorbeeld gestructureerde vragenlijsten afnemen bij buurtbewoners over hun houding ten opzichte van duurzaamheid en vervolgens het gesprek aangaan met een professional of iemand van de gemeente. Komt het beeld van de bewoners overeen met het beeld van de beleidsmakers?

Literatuur

- Amersfoort Duurzame Stad (2016). *Amersfoort Duurzame Stad*.
- Beschikbaar via: <http://www.amersfoortduurzamestad.nl/>.
- Bezemer, M. (2014). De Duurzame Doorbraak, *Trouw*, 17 mei 2014.
- Den Haag (2016). *Op weg naar een duurzaam Den Haag*. Beschikbaar via: <http://www.denhaag.nl/home/bedrijven-en-instellingen/natuur-en-milieu/to/Op-weg-naar-een-duurzaam-Den-Haag.htm>.
- Gemeente Amsterdam (2016). *Duurzaam Amsterdam*. Beschikbaar via: <https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/>.
- PBL Leefomgeving (2014). *Maarten Hajer presenteert de resultaten uit de 'Balans van de leefomgeving 2014'*. Beschikbaar via: <https://www.youtube.com/watch?v=O2mxvGvcD-8>.
- Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) (2014). *Op weg naar een klimaatneutrale woningvoorraad in 2050: investeringsopties voor een kosteneffectieve energievoorziening. Achtergronden en uitgebreide resultaten*. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- Postma, R. (2016). Boete op komst voor te weinig energie besparen, *NRC*, 18 mei 2016.
- Rayapura, A. (2014). Millennials most Sustainability-Conscious generation yet, but don't call them 'Environmentalists', *Sustainable Brands*, 11 maart 2014.
- Sociaal-Economische Raad (SER) (2016). *Energieakkoord voor duurzame groei*. Beschikbaar via: <http://www.energieakkoordser.nl/energieakkoord.aspx>.
- Tigchelaar, C. & Leidelmeijer, K. (2013). *Energiebesparing: Een samenspel van woning en bewoner. Analyse van de module Energie WoON 2012*. Amsterdam / Petten: RIGO / ECN.
- Trommelen, J. (2016). Zo moeilijk is het niet om al in 2030 klimaat neutraal te zijn. Hoe we in twintig jaar klimaatneutraal worden, *De Volkskrant*, 8 juli 2016.
- VPRO Tegenlicht (2016). *Tegenlicht Kort: Breekt duurzame energie definitief door?* Beschikbaar via: <https://www.youtube.com/watch?v=iC0fokt5Nfo>.
- Vringer, K., Middelkoop, M. & Hoogervorst, N. (2014). *Energie besparen gaat niet vanzelf. Evaluatie energiebesparingsbeleid voor de gebouwde omgeving*. Den Haag/Bilthoven: Planbureau voor de Leefomgeving.